

Osa-aikaeläke tuskin pidentää työuria

Helsingin Sanomat 29.10.2010

Eläketurvakeskus julkaisi viime viikolla selvityksen osa-aikaeläkeläisistä. Siitä laaditun tiedotteen pääotsikko kuului "Osa-aikaeläke edistää työurien pidentämistä". Tiedotteen mukavalta kuulostava viesti osa-aikaeläkkeiden siunauksellisuudesta meni läpi monissa viestimissä. Esimerkiksi Helsingin Sanomien pääkirjoituksen (24.10.) otsikko oli "Osa-aikaeläke on pidentänyt työuria".

Tällaista johtopäätöstä ei kyseisestä selvityksestä kuitenkaan voi tehdä. Osa-aikaeläkkeen vaikutusta työurien pituuteen ei selvityksessä edes yritetty arvioida. Tutkimustiedotteessa viitataan toisista selvityksistä poimittuihin tuloksiin, jotka eivät todellisuudessa anna kunnan perusteita väittää, että osa-aikaeläkejärjestelmä pidentäisi työuria.

Sinänsä kiinnostavasta ja hyödyllisestä selvityksestä käy kyllä ilmi, että osa-aikaeläkettä hyödyntäneet tekevät keskimääräistä pidemmän työuran. Tästä ei kuitenkaan voi päätellä, että osa-aikaeläkejärjestelmä pidentäisi työuria.

Osa-aikaeläkettä hyödyntäneet ihmiset ovat keskimääräistä parempituloisia. Hyvin koulutetut ja hyvätuloiset poistuvat muutenkin työelämästä myöhemmin kuin huonosti koulutetut ja pienituloiset.

Työurakeskustelun lähtökohtana pitäisi olla julkisen talouden kestävyys. Tavoite ei voi olla pitää ikääntyneet ihmiset työelämässä kiinni hinnalla millä hyvänsä. Siksi osa-aikaeläkejärjestelmänkin suhteen oleellista on, miten se vaikuttaa tehtyihin työtunteihin ja kuinka kalliiksi järjestelmä tulee julkiselle taloudelle. Julkisen talouden kannalta yksi vuosi osa-aikatyötä ei ole tietenkään yhtä hyvä asia kuin yksi vuosi täyspäivätyötä.

Osa-aikaeläke on yhtä aikaa palkan kanssa nostettava etuus, jonka suuruus on pääsääntöisesti puolet kokoaikatyön ja osa-aikatyön palkkojen erotuksesta. Osa-aikaeläke on toisin sanoen tulonsiirto, joka on ehdollinen sille, että ihminen lyhentää työaikaansa. Samalla se on, kuten kyseinen selvityskin osoittaa, saajalleen hyvin edullinen tapa lisätä vapaa-aikaa.

Siksi olisi yllättävää, jos osa-aikaeläke lisäisi työtunteja. ETK:n aikaisemman kyselytutkimuksen mukaan (ETK:n raportteja 2008:2) puolet osa-aikaeläkkeen saajista arvioi itse, että ilman osa-aikaeläkettä he olisivat jatkaneet kokopäivätyössä.

Samalla kun osa-aikaeläke on tulonsiirto sitä hyödyntäville, se on tietysti muille veronmaksajille kustannus. Osa-aikaeläkkeen pitäisi lisätä työtunteja huomattavasti, jotta järjestelmä maksaisi itsensä julkisen talouden kannalta. Nykymuotoinen osa-aikaeläkejärjestelmä ei siis ole osa julkisen talouden kestävyysongelman ratkaisua, vaan pikemminkin osa itse ongelmaa.

Osa-aikaeläkettä ei voi perustella tulonjakonäkökuulmasta, sillä se ei ole millään tavalla pienituloisille kohdistettu etuus. Osa-aikaeläkkeen suuruus on suoraan verrannollinen palkkatasoon. Ansiotuloverotuksen progression vuoksi osa-aikaeläke on kaikkein houkuttelevin hyvätuloisille. Osa-aikaeläkejärjestelmän luomat tulonsiirrot kohdistuvat myös osin sillä perusteella, että joillakin aloilla työnantajan on helpompi järjestää osa-aikatyötä kuin toisilla.

Osa-aikaeläkkeen hyvänä puolena voidaan pitää sitä, että se tarjoaa joustoa työelämän loppupäässä. On kuitenkin syytä kysyä, miksi muiden veronmaksajien pitäisi rahoittaa tällainen jousto.

Osa-aikaeläkejärjestelmää tulisi muuttaa siten, että etuudet vähennetään osa-aikaeläkeläisten tulevista vanhuuseläkkeistä. Tällöin osa-aikaeläkettä hyödyntävät rahoittaisivat järjestelmän itse.